

Rafał Kwieciński

dr, Uniwersytet Jagielloński

ORCID:0000-0002-3544-2728

ZMIANA W POLITYCE ZAGRANICZNEJ CHIN W ERZE XI JINPINGA

Wprowadzenie

W tak autorytarnym państwie jak Chiny nowe przywództwo polityczne może oznaczać znaczące zmiany w sferze politycznej, również w polityce zagranicznej. Mogą zmieniać się środki i metody jej prowadzenia, a niektóre z celów mogą nagle nabrać większego znaczenia.

Potęga Chin rosła przez lata, ale data ostatniej sukcesji władzy w Państwie Środka ma wyraźne znaczenie. Skłania to do postawienia co najmniej dwóch pytań badawczych. W jaki sposób zmieniła się sfera normatywna chińskiej polityki zagranicznej po 2012 r.? Czy zmianę potwierdzają konkretne działania Chin w systemie międzynarodowym?

W artykule odwołano się do dorobku teorii realizmu neoklasycznego, w którym podkreśla się znaczenie w polityce zagranicznej takich czynników jak: rozmiar zmobilizowanych zasobów, specyfika systemu politycznego, czy osobowość przywódcy, które warunkują reakcję państwa na bodźce z poziomu systemu międzynarodowego¹. Przyjęto, że struktura systemu międzynarodowego,

¹ F. Zakaria, *From Wealth to Power*, Princeton University Press, Princeton 1998, s. 9–11; J. Taliaferro, *State Building for Future Wars: Neoclassical Realism and the Resource-Extractive State*, "Security Studies" 2006, Vol. 15, No. 3, s. 488; R. Schweller, *Unanswered Threats:*

zwłaszcza względny rozkład potencjałów, ma prymat przyczynowo-skutkowy w stosunku do procesu kształtowania polityki zagranicznej². Jednak – tak jak to czynią realisci neoklasycyści – skupiono się na relacjach między poziomem systemu międzynarodowego a poziomem państwa, ponieważ struktura systemu międzynarodowego nie wyjaśni nam „dlaczego jakieś szczególne wydarzenie zaszło w określonym czasie”³. Zgodnie ze wskazówkami metodologicznymi, jako formę przyjęto studium przypadku, akcentując analizę jakościową⁴.

Nowe otwarcie

Po zakończeniu zimnej wojny i rozpadzie Związku Radzieckiego w systemie międzynarodowym pozostało jedno supermocarstwo. W latach 90. Stany Zjednoczone nie miały godnego siebie rywala, a ich potęgą gospodarczą i militarną znacząco przewyższała potencjalnych konkurentów: Rosję i Chiny. Zaczęło się to zmieniać na początku XXI w. Już George W. Bush dostrzegł w Chinach przyszłego „strategicznego konkurenta”⁵. Jednak dopiero Barack Obama mógł sobie pozwolić na przeformułowanie amerykańskiej polityki zagranicznej, ograniczając zaangażowanie USA w Afganistanie i Iraku. *Pivot to Asia* ogłoszony w 2011 r. oznaczał przeniesienie punktu ciężkości amerykańskiego zaangażowania w kierunku Azji i Pacyfiku⁶. Zmianom w strategii towarzyszyło konsekwentne zwiększanie militarnej obecności USA oraz wzmacnianie sojuszy dwustronnych w regionie. Jednocześnie strategiczne rozciągnięcie siły militarnej Stanów Zjednoczonych na początku XXI w., a także światowy kryzys finansowy w 2008 r. uświadomiły pozostałym mocarstwom, że także amerykańska potęga ma swoje granice⁷. Niosło to nowe wyzwania dla chińskiej polityki zagranicznej.

W tym samym czasie Chiny przeżywały spektakularny wzrost gospodarczy. Według danych Banku Światowego w ciągu pierwszej dekady XXI w. ich Produkt Krajowy Brutto (PKB) liczony w bieżącym kursie dolara wzrósł

A Neoclassical Realist Theory of Underbalancing, “International Security” 2004, Vol. 29, No. 2, s. 170–175.

² J. Taliaferro, *op. cit.*, s. 467.

³ R. Schweller, *Deadly Imbalances. Tripolarity and Hitler's Strategy of the World Conquest*, Columbia University Press, New York 1998, s. 3.

⁴ J. Czaputowicz, *Mapa współczesnego realizmu: realizm klasyczny, neorealizm, realizm neoklasycystyczny*, [w:] *Teoria realizmu w nauce o stosunkach międzynarodowych; Założenia i zastosowania badawcze*, red. E. Haliżak, J. Czaputowicz, Wyd. Rambler, Warszawa 2014, s. 35.

⁵ M. Grabowski, *Wiek Pacyfiku – polityka Stanów Zjednoczonych wobec regionu Azji i Pacyfiku po roku 1989*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2012, s. 119.

⁶ H. Clinton, *America's Pacific Century*, “Foreign Policy”, 11.10.2011, <https://foreignpolicy.com/2011/10/11/americas-pacific-century> [dostęp: 7.05.2020].

⁷ *The National Security Strategy 2015*, The White House, Washington, February 2015, s. ii, https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy_2.pdf [dostęp: 5.05.2020].

pięciokrotnie, by zamknąć się w 2010 r. kwotą 6,1 bln USD. Natomiast w 2012 r., kiedy Xi Jinping przejmował władzę, PKB ChRL wynosiło 8,5 bln USD, a do końca jego pierwszej kadencji wzrosło o połowę do 12,2 bln USD⁸.

Mimo przemian gospodarczych system polityczny ChRL jest nadal autorytarny i najwięcej do powiedzenia mają w nim najwyższe organy Komunistycznej Partii Chin (KPCh). Pierwsza kadencja Xi Jinpinga przyniosła konsolidację i centralizację władzy przez sekretarza generalnego KPCh. Xi zyskał sobie przewagę w centralnych organach partyjnych, chociaż w Stałym Komitecie i Biurze Politycznym Komitetu Centralnego KPCh nadal utrzymano niektóre mechanizmy wewnątrzpartyjnej demokracji⁹.

Wreszcie nie bez znaczenia są kompetencje i osobowość obecnego sekretarza generalnego KPCh. Xi Jinping jest innym przywódcą niż jego dwóch poprzedników, ponieważ już w momencie przejmowania władzy miał od nich większe doświadczenie w sprawach międzynarodowych; lubi także przyjmować postawę silnego człowieka¹⁰. Xi wyróżnia się też szczególnym przekonaniem o nadrzędności chińskich interesów w stosunkach z innymi państwami oraz determinacją, a wręcz pryncypialnością w ich realizacji¹¹. Ważną rolę odgrywają również jego silne związki z armią, w której zaczynał swoją karierę¹².

Chińska polityka zagraniczna zyskała sobie zatem silniejsze kierownictwo, a zasoby do jej prowadzenia wzrastają. Można uznać, że ze względu na panujący w Chinach system polityczny, dostęp do zasobów niebędących bezpośrednio w posiadaniu władzy jest łatwiejszy. Stosując kategorie realisty neoklasycznego, Fareeda Zakarii, potęga państwa Chin jest względnie większa niż w przypadku państw demokratycznych, w których przestrzega się wolności gospodarczej. Centralizacja Chin za czasów Xi Jinpinga powoduje, że instytucje rządu centralnego stają się jeszcze silniejsze, a tym samym mobilizacja zasobów jest sprawniejsza¹³. Jeffrey Taliaferro zwraca uwagę na to, że to dzięki sprawnym instytucjom państwowym i ideologiom udaje się skuteczniej mobilizować

⁸ GDP (current US\$) – China, The World Bank, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=CN> [dostęp: 23.07.2020].

⁹ W BP KC KPCh na 25 członków 15 należy do frakcji Xi. *The power relationship that govern China*, „Nikkei Asian Review”, <https://asia.nikkei.com/static/vdata/china2019/newsgraphics/chinese-communist-party-leaders/index.html> [dostęp: 20.04.2020].

¹⁰ W. Wo-Lap Lam, *Chinese Politics In the Era of Xi Jinping. Renaissance, Reform or Retrogression?*, Routledge, London–New York 2015, s. 75.

¹¹ Huiyun Feng, Kai He, *China under Xi Jinping. Operational code beliefs, foreign policy, and rise of China*, [w:] *Chinese Foreign Policy Under Xi*, ed. Hoo Tiang Boo, Routledge, London–New York 2017 (cop.), s. 31.

¹² Xuezhi Guo, *The Politics of the Core Leader in China. Culture, Institution, Legitimacy and Power*, Cambridge University Press, Cambridge 2019, s. 70, 363.

¹³ Zakaria w swym dziele *From Wealth to Power* wprowadził rozróżnienie na „potęgę narodową” (*national power*) i „potęgę państwa” (*state power*). Potęga narodowa to ogólna potęga jednostki politycznej, a potęga państwa jest jej częścią, która pozostaje w dyspozycji władzy. F. Zakaria, *op. cit.*, s. 9–11.

zasoby wewnętrzne państwa¹⁴. Można więc stwierdzić, że Chiny stworzyły mocne przesłanki do zmiany swojej polityki zagranicznej.

Reinterpretacja, czyli przemiany w sferze normatywnej

Xi Jinping przejmował władzę pod hasłami „wielkiego odrodzenia narodu chińskiego” i realizacji „chińskiego marzenia”. Ten wielki polityczny projekt zakładał realizację „dwóch celów na stulecie”: budowy „społeczeństwa umiarkowanego dobrobytu” (*xiaokang shehui*), czyli opartego o klasę średnią, co wyrażać się ma podwojeniem średnich dochodów do 1 lipca 2021 r. (na stulecie powstania KPCh), oraz stworzenia „nowoczesnego socjalistycznego społeczeństwa, dobrze prosperującego i silnego” do 1 października 2049 r. (na stulecie ChRL)¹⁵. Realizacja tak ambitnych celów wymagała zmian w polityce zagranicznej.

Od czasu wydarzeń na placu Tiananmen w czerwcu 1989 r. w polityce zagranicznej ChRL obowiązywała siedmiopunktowa formuła Deng Xiaopinga złożona z 28 znaków, w której za naczelną zasadę uważano „ukrywanie własnych możliwości i zyskiwanie na czasie” (*tao guang yang hui*)¹⁶. Xi wkrótce po przejęciu władzy uwypuklił zupełnie inny punkt tej formuły. W październiku 2013 r. obecny sekretarz generalny KPCh i przewodniczący ChRL przedstawił własną koncepcję chińskiej polityki zagranicznej, mówiąc o konieczności bardziej aktywnego poszukiwania korzyści (*fen fa you wei*) w relacjach międzynarodowych, zwłaszcza w odniesieniu do państw sąsiednich¹⁷. Z wystąpieniem Xi współgrały wcześniejsze przemówienie ministra spraw zagranicznych Wang Yi z czerwca 2013 r. oraz artykuł Yang Jiechiego (byłego ministra spraw zagranicznych i ówczesnego radcy w rządzie ChRL) z sierpnia tego samego roku, w których odnaleźć można sygnały o ewolucji chińskiej polityki zagranicznej w kierunku strategii „osiągania korzyści”¹⁸. Wang we wrześniu 2013 r. stwierdził, że Chiny staną

¹⁴ J. Taliaferro, *op. cit.*, s. 467.

¹⁵ B. Góralczyk, *Wielki renesans. Chińska transformacja i jej konsekwencje*, Wydawnictwo Akademickie „Dialog”, Warszawa 2018, s. 362–365.

¹⁶ W pełni brzmiała ona w następujący sposób: Chińska Republika Ludowa (ChRL) powinna w sferze międzynarodowej dogłębnie analizować (*leng jing guan cha*), utrzymywać pozycję (*wen zhu zhen jiao*), budować zaufanie (*cheng zhey in fu*), ukrywać swoje możliwości (*tao guang yang hui*), utrzymywać niski poziom (*shan yu shan zhou*) i unikać pozycji lidera (*jue bu dang tou*), a także osiągać określone korzyści (*you suo zuo wei*). D. Mierzejewski, *Między pragmatyzmem a konfucjańską moralnością. Dezideologizacja retoryki chińskiej polityki zagranicznej w okresie reform*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2013, s. 145–146.

¹⁷ *Important Speech of Xi Jinping at Peripheral Diplomacy Work Conference*, China Council for International Cooperation on Environment and Development, 30.10.2013, http://www.cciced.net/cciceden/NEWSCENTER/LatestEnvironmentalandDevelopmentNews/201310/t20131030_82626.html [dostęp: 7.02.2020].

¹⁸ Yan Xuetong, *From Keeping a Low Profile to Striving for Achievement*, “The Chinese Journal of International Relations” 2014, Vol. 7, No. 2, s. 154.

się bardziej aktywne w rozwiązywaniu ważnych międzynarodowych kwestii oraz globalnych problemów przed którymi stoi cała ludzkość¹⁹.

Według Yan Xuetonga sformułowanie *fen fa you wei* nie świadczyło o początku zmian w chińskiej polityce zagranicznej, ale dawało „konieczną legitymizację” dla ich przeprowadzenia²⁰. Można uznać, że odpowiadało to ostatniemu punktowi formuły Denga, czyli „poszukiwaniu pewnych korzyści” (*you suo zuo wei*)²¹.

Nowym sloganem opatrzone także relacje Chin z najważniejszymi państwami świata. Jeszcze w lutym 2012 r. Xi Jinping złożył wizytę w Stanach Zjednoczonych, gdzie przekonywał prezydenta Baracka Obame o potrzebie budowy między ChRL a USA „kooperatywnego partnerstwa opartego na wzajemnym szacunku i wzajemnych korzyściach”²². Swoją propozycję Xi powtórzył prawie półtora roku później, kiedy składał w Stanach Zjednoczonych pierwszą oficjalną wizytę jako przewodniczący ChRL. W swoim oświadczeniu powiedział wówczas, że obie strony zgodziły się budować „nowy model stosunków między obu państwami”. „Nowy model stosunków między głównymi państwami” (*xining daguo guanxi*), czyli Stanami Zjednoczonymi i Chinami, miał opierać się na wzajemnym szacunku, współpracy i poszukiwaniu wspólnych interesów, a także na korzyściach dla obu stron²³. Określenie „główne państwa” nie było nowe – po zakończeniu zimnej wojny pojęcie „dyplomacji między głównymi państwami” (*daguo waijiao*) stosowano m.in. wobec stosunków Chin z USA, Rosją, Japonią, Niemcami, Francją, czy Wielką Brytanią²⁴. W 2010 r. podobnego pojęcia użył radca rządu chińskiego Dai Bingguo²⁵. W jednym ze swoich pierwszych wystąpień jako przewodniczący ChRL poświęconych sprawom międzynarodowym Xi Jinping użył tego sformułowania zarówno w odniesieniu do USA, jak i Federacji Rosyjskiej. Jednak mówiąc

¹⁹ Wang Yi, *China at the Starting Point*, Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, 28.09.2013, https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjb_663304/wjbz_663308/2461_663310/t1082330.shtml [dostęp: 7.02.2020].

²⁰ Yan Xuetong, *op. cit.*, s. 154.

²¹ Jednak już w lipcu 2009 r. Hu Jintao, ówczesny sekretarz generalny KPCh i przewodniczący ChRL, w jednym ze swoich wystąpień przeformułował myśl Denga na „ukrywanie własnych możliwości i entuzjastyczne szukanie korzyści”, W. Wo-Lap Lam, *op. cit.*, s. 192. Por.: D. Mierzejewski, *op. cit.*, s. 146.

²² P. Boghani, *Xi Jinping, Obama meet at White House*, The World, 14.02.2012, <https://www.pri.org/stories/2012-02-14/xi-jinping-obama-meet-white-house> [dostęp: 5.02.2020].

²³ Xi Jinping, *The Governance of China*, Foreign Languages Press, Beijing 2014, s. 281. Koncepcja *xining daguo guanxi* przez niektórych jest tłumaczona jako „nowy model stosunków między mocarstwami”, co zresztą oddaje dokładnie jej pierwotny sens. Jinghan Zeng, S. Breslin, *China's new type of Great Powers relations': G2 with Chinese Characteristics?*, “International Affairs” 2016, Vol. 94, No. 2, s. 773–794.

²⁴ Yan Xuetong, *op. cit.*, s. 168.

²⁵ Hoo Tiang Boon, *Xi Jinping's calibration of Chinese foreign policy*, [w:] *Chinese Foreign Policy Under Xi*, *op. cit.*, s. 7.

o Stanach Zjednoczonych w czerwcu 2013 r. użył tego pojęcia ośmiokrotnie, a podczas marcowego przemówienia w Moskwie określił tak Rosję tylko raz²⁶. Liczba podmiotów zaliczanych przez Chiny do grona głównych państw jest zmienna, chociaż bezsprzecznie najważniejszym punktem odniesienia dla Chin pozostają USA. Tymczasem w ostatniej jak dotąd chińskiej Białej Księdze poświęconej obronności mianem tym obdarzono (w kolejności): Stany Zjednoczone, Rosję, Wielką Brytanię, Francję, Niemcy, Japonię i Indie²⁷.

Kolejną koncepcją reinterpretowaną w Chinach w epoce Xi Jinpinga jest chińska polityka wobec państw azjatyckich. Dotychczas była ona określana mianem polityki sąsiedztwa i miała się opierać na takich wartościach jak: współpraca, wzajemne korzyści, zaufanie, przyjaźń, szczerłość, czy wzajemność²⁸. W latach 90. była ona konsekwentnie realizowana i umożliwiła normalizację chińskich stosunków z takimi państwami jak: Indonezja, Singapur, Wietnam, Brunei, Południowa Korea²⁹. W epoce Xi Jinpinga polityka sąsiedztwa występuje również pod nazwą polityki peryferyjnej i przynosi skojarzenia z tradycyjną chińską wizją świata, w której Chiny miały być centrum – zbudowaną na wartościach konfucjańskich cywilizacją otoczoną przez mniej lub bardziej cywilizowane państwa wasalne. Polityka peryferyjna Xi miałaby się opierać na przyjaźni, wzajemnych korzyściach, zasadzie *win-win* oraz połączeniu interesów Chin z interesami państw sąsiedzkich³⁰. W planach Xi Jinpinga polityka ta wiązała się ściśle z ideą „wielkiego odrodzenia narodu chińskiego”. Jej celem jest stworzenie dobrych warunków dla dalszych reform i rozwoju Chin³¹.

Z polityką sąsiedztwa sprzęgnięta jest idea „nowego bezpieczeństwa w Azji”, którą również trudno uznać za nową. Jiang Zemin pod koniec lat 90. przedstawił „nową koncepcję bezpieczeństwa” (*xin角度安全观*) opierającą się na czterech zasadach: wzajemnego zaufania, wzajemnych korzyści, równości stron, a także koordynacji, czyli rozwiązywania sporów drogą negocjacji³². Natomiast w 2014 r. Xi Jinping zaprezentował „nową koncepcję bezpieczeństwa

²⁶ Xi Jinping, *The Governance of China*, *op. cit.*, s. 277, 281–283.

²⁷ *China's National Defense in the New Era*, The State Council Information Office of the People's Republic of China, Beijing 2019, http://www.xinhuanet.com/english/2019-07/24/c_138253389.html [dostęp: 16.02.2020].

²⁸ Xi Jinping, *The Governance of China*, *op. cit.*, s. 294–297.

²⁹ Akio Takahara, *The Rise of China and Its Neighborhood Diplomacy: Implications for Japanese Foreign Policy*, „Journal of Contemporary East Asia Studies” 2012, Vol. 1, No. 1, s. 55.

³⁰ *Important Speech of Xi Jinping at Peripheral Diplomacy Work Conference*, *op. cit.*

³¹ Xi Jinping, *The Governance of China*, *op. cit.*, s. 300.

³² E. Larus, *China's New Concept of the Security and Peaceful Rise: Trustful Cooperation or Deceptive Diplomacy?*, „American Journal of Chinese Studies” 2005, Vol. 12, No. 2, s. 219–223; D. Finkelstein, *China's „New Concept of the Security”*, [w:] *The People's Liberation Army and China in Transition*, ed. S. Flanagan, M. Marti, Create Space Independent Publishing Platform, Washington D.C. 2012, s. 198–199.

azjatyckiego”, która zakładała, że bezpieczeństwo w regionie ma być wspólne, wszechstronne, kooperatywne i zrównoważone³³. W niektórych tłumaczeniach Xi miał wówczas powiedzieć, że „problemy Azji powinny być rozwiązywane przez samych Azjatów”³⁴. Można zatem stwierdzić, że według tej idei zarówno cały region, jak i każde państwo w regionie ma prawo być pozbawione zagrożeń militarnych, jak i niemilitarnych, co należy osiągnąć na drodze współpracy i dialogu jedynie państw azjatyckich, a tak wypracowane stabilne bezpieczeństwo wykorzystać dla rozwoju. Wydaje się, że Chiny uznały, że nadszedł czas na osiągnięcie dominującej pozycji w tym zakresie.

Ofensywa, czyli przemiany w sferze empirycznej

Bardziej aktywne poszukiwanie korzyści w polityce zagranicznej przez Chiny oznaczało podjęcie zakrojonych na szeroką skalę inicjatyw w zakresie polityki zagranicznej. Największym projektem epoki Xi Jinpinga jest bez wątpienia idea budowy Nowego Jedwabnego Szlaku. We wrześniu 2013 r. podczas wizyty w Kazachstanie przedstawił on koncepcję Ekonomicznego Pasa Jedwabnego Szlaku, natomiast w listopadzie tego samego roku w Indonezji wezwał do budowy Morskiego Jedwabnego Szlaku XXI w.³⁵ Idea powstania lądowego Nowego Jedwabnego Szlaku zakładała stworzenie korytarzy transportowych z Chin do Europy. Natomiast w początkowej wersji Morski Jedwabny Szlak miał obejmować połączenie ChRL z kontynentem europejskim.

Obie koncepcje ewoluowały przez następne lata, przy czym nie dotyczyło to jedynie zmian w nazwie projektu. Koncepcja Nowego Jedwabnego Szlaku, znana obecnie jako Inicjatywa Pasa i Szlaku (*Belt and Road Initiative*, BRI), przewiduje budowę sześciu korytarzy lądowych³⁶. Plany stworzenia korytarzy gospodarczych przenika idea łączenia (*connectivity*) Chin oraz masywu kontynentalnego Eurazji, rozumiana jako usuwanie przeszkód dla współpracy gospodarczej. Obejmować ma ona nie tylko rozbudowę infrastruktury kolejowej, drogowej i energetycznej, ale także likwidację barier oraz tworzenie ułatwień dla handlu i inwestycji, również dzięki kreowaniu nowych instytucji

³³ Xi Jinping, *New Asian Security Concept For New Progress in Security Cooperation*, 21.05.2014, Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/t1159951.shtml [dostęp: 30.04.2020].

³⁴ Jiang Zemin – *New Security Concept*, “The Global Security”, 30.12.2015, <https://www.globalsecurity.org/military/world/china/new-security-concept.htm> [dostęp: 30.04.2020].

³⁵ Xi Jinping, *The Governance of China*, *op. cit.*, s. 285–293.

³⁶ *The Belt and Road Initiative*, Lehman Brown, 2017, s. 5–13, <https://www.lehman-brown.com/wp-content/uploads/2017/08/The-Belt-and-Road-Initiative.pdf>; F. Kuester, *The New Silk Road – The Visio of interconnected Euroasia*, 10.01.2017, “Combined Transport Magazine”, <https://combined-transport.eu/the-new-silk-road-obor> [dostęp: 3.05.2020].

międzynarodowych³⁷. W styczniu 2017 r. w BRI uczestniczyło już ponad 100 państw i organizacji międzynarodowych, realizowane były projekty o wartości blisko 900 mld USD, a koszty przedsięwzięcia do 2030 r. szacowano na blisko 23 bln USD³⁸.

W planowaniu korytarzy gospodarczych Chiny wykorzystają projekty, które były realizowane jeszcze przed ogłoszeniem koncepcji BRI. Najdłuższą historię wydaje się mieć korytarz biegnący od Kaszgaru w chińskim Xinjangu do położonego w Pakistanie portu Gwadar. Budowa portu rozpoczęła się w 2002 r. i była wspólnym przedsięwzięciem chińsko-pakistańskim, ale finansowanym głównie przez Chiny. W 2007 r. dokonano uroczystego otwarcia portu. Już na początku XXI w. ChRL przeznaczyła także 200 mln USD na budowę autostrady z Kaszgaru do Gwadar³⁹. Rozpoczęcie transportów *cargo* do Gwadaru z Zatoki Perskiej w 2016 r. otworzyło Chinom alternatywną drogę dla morskiego transportu ropy naftowej⁴⁰.

Pierwotnie Morski Jedwabny Szlak obejmował arterię przebiegającą od wybrzeża Chin, przez Morze Południowochińskie i Cieśninę Malakka, Ocean Indyjski, ku wybrzeżom Europy, Bliskiego Wschodu i Afryki. W takiej postaci jest to rozbudowana koncepcja „sznura pereł” – chińskiej inicjatywy geostrategicznej datowanej na 2004 r. Była ona rozumiana jako sieć infrastruktury, głównie portowej, ubezpieczającej szlak morski na Oceanie Indyjskim, w skład której wchodziły takie porty jak: birmańskie Sittwe, a potem Kyaukpyu, bangladeski Chittagong, cejloński Hambantota i wspomniany już pakistański Gwadar⁴¹. Te same porty są obecnie ważnymi punktami na morskiej nitce Nowego Jedwabnego Szlaku przebiegającej przez Ocean Indyjski. Od wybrzeża wschodniej Afryki – z kenijskim portem Mombasa i chińską bazą wojskową w Dżibuti – pierwotny Morski Jedwabny Szlak biegnie dalej, przez Morze Czerwone, następnie Morze Śródziemne, gdzie ważnym punktem oparcia jest grecki Pireus⁴². Kyaukpyu, Hambantota i Gwadar zostały zbudowane albo rozbudowane za chińskie pieniądze. Następnie Gwadar w 2013 r., Hambantota w 2016 r. oraz Pireus w 2016 r. w różnych okolicznościach stały się portami zarządzającymi przez chińskie firmy. Zwłaszcza przypadek portu w Hambantocie przyczynił

³⁷ Podsumowania doświadczeń w tym zakresie w Azji dokonał Instytut Azjatyckiego Banku Rozwoju w swych raportach z 2015 i 2016 r. P. Wolff, *China's 'Belt and Road' Initiative – Challenges and Opportunities*, German Development Institute, 2016, s. 5–6, https://www.die-gdi.de/uploads/media/Belt_and_Road_V1.pdf [dostęp: 3.05.2020].

³⁸ *The Belt and Road Initiative*, *op. cit.*, s. 2.

³⁹ R. Kwieciński, *Chiński „sznur pereł”*. *Niektóre aspekty strategii ChRL na początku XXI wieku*, [w:] *Współczesne Chiny w kontekście stosunków międzynarodowych*, red. J. Wardęga, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2013, s. 43.

⁴⁰ S. Wolf, *The China Pakistan Economic Corridor of the Belt and Road Initiative. Concept, Context and Assessment*, Springer, Cham 2019, s. 17.

⁴¹ R. Kwieciński, *op. cit.*, s. 39–46.

⁴² *The Belt and Road Initiative*, *op. cit.*, s. 5–13.

się do oskarżeń wobec Chin o prowadzenie *debt trap diplomacy*, polegającej na przejmowaniu infrastruktury krytycznej w państwach-wierzycielach, które nie są w stanie spłacać chińskich kredytów i pożyczek⁴³.

Z czasem pierwotną inicjatywę Morskiego Jedwabnego Szlaku łączącego Chiny i Europę rozbudowano. Tak powstała koncepcja „trzech niebieskich połączeń”, która wyróżniała jeszcze dwie trasy: przez Morze Arktyczne i Pacyfik⁴⁴. W 2015 r. chiński statek handlowy otworzył Polarny Jedwabny Szlak docierając przez Morze Arktyczne do Rotterdamu, co pokazało, że żegluga z Chin do Europy może trwać 28, a nie 48 dni⁴⁵. Pojawił się także Pacyficzny (czy też Trans-Pacyficzny) Nowy Jedwabny Szlak, który kończyć się ma już nie na Południowym Pacyfiku, ale u wybrzeży Ameryki Łacińskiej⁴⁶. Skrajnym przykładem nieustannego rozszerzania geograficznego zasięgu Inicjatywy Pasa i Szlaku jest idea Kosmicznego Jedwabnego Szlaku⁴⁷.

BRI wydaje się więc nie mieć geograficznych granic. Również jej zasięg przedmiotowy znacznie wykracza poza projekty rozbudowy infrastruktury, ułatwiania handlu czy inwestycji. Wokół osadzonych geograficznie przedsięwzięć, najczęściej o charakterze bilateralnym, powstała rozbudowana sieć instytucji międzynarodowych wykreowanych przez Chiny. Wśród identyfikowanych przez Geralda Chana jako chińskie inicjatyw multilateralnych, najwięcej ma charakter gospodarczy, w tym najważniejszy Azjatycki Bank Inwestycji Infrastrukturalnych (Asian Infrastructure Investment Bank, AIIB)⁴⁸, który przeznaczony jest wprost do finansowania inwestycji w ramach Inicjatywy Pasa i Szlaku. Do początku 2020 r. zaaprobowanych przez AIIB zostało

⁴³ D. Dollar, *Understanding China's Belt and Road Infrastructure Project in Africa*, The Brookings Institution, 2019, s. 2, https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2019/09/FP_20190930_china_bri_dollar.pdf [dostęp: 6.05.2020].

⁴⁴ *China reveals three sea routes under Belt & Road Initiative*, 26.06.2017, Safety4Sea, <https://tiny.pl/7gwm5>; *Vision for Maritime Cooperation under the Belt and Road Initiative*, 20.06.2017, XinhuaNet, http://www.xinhuanet.com/english/2017-06/20/c_136380414.htm [dostęp: 4.05.2020].

⁴⁵ Pierwszy na północny szlak popłynął statek „Hong Xing” w 2013 r. T. Pettersen, *First Chinese merchant ship on Northern Sea Route*, Barents Observer, 12.08.2013, <https://barentsobserver.com/en/arctic/2013/08/first-chinese-merchant-ship-northern-sea-route-12-08>; Th. Axworthy, *The Polar Silk Road*, „China Today”, 1.09.2019, http://www.chinatoday.com.cn/ctenglish/2018/ii/201902/t20190221_800157319.html [dostęp: 4.05.2020].

⁴⁶ Wang Lei, *China's New Silk Road extend to Latin America*, 21.01.2018, CGTN, https://news.cgtn.com/news/794d444f79677a6333566d54/share_p.html; *China's Belt and Road Initiative and its two Latin American gateways*, Bilaterals.org, 11.02.2019, <https://www.bilaterals.org/?china-s-belt-and-road-initiative&lang=en> [dostęp: 4.05.2020].

⁴⁷ N. Strout, *China's Space New Silk Road could pose a challenge to the US*, 14.11.2019, C4ISRNET, <https://www.c4isrnet.com/battlefield-tech/space/2019/11/15/chinas-space-silk-road-could-pose-a-challenge-to-the-us/> [dostęp: 10.05.2020].

⁴⁸ G. Chan, *China and Global Governance. Evolving Approaches*, [w:] *Chinese Foreign Policy Under Xi*, *op. cit.*, s. 170.

67 projektów inwestycji, wśród których blisko połowa ulokowana jest w krajach Azji Południowej⁴⁹.

Realizacja przez Chiny zasady *fen fa you wei* zaniepokoiła Stany Zjednoczone. Niektórzy specjaliści interpretowali BRI jako element geopolitycznej ofensywy Chin przeciwko Stanom Zjednoczonym, a tym samym próbę równoważenia USA w Europie w odpowiedzi na podobne amerykańskie działania w Azji⁵⁰. Amerykanów nie uspokoiła chińska propozycja ułożenia wzajemnych stosunków, które miały opierać się na koncepcji nowego modelu relacji między mocarstwami. Susan Rice, ówczesna doradczyni prezydenta USA ds. bezpieczeństwa, skomentowała ją, mówiąc, że powinna uwzględniać „zarządzanie nieuniknioną rywalizacją”⁵¹. Koncepcja *xining daguo guanxi* była opracowana głównie z myślą o Stanach Zjednoczonych. W znacznie mniejszym stopniu wśród pozostałych państw za partnera na podobnym poziomie uznawano w Chinach Rosję, Indie i Japonię⁵². Stosunki amerykańsko-chińskie oparte na zasadach obustronnych korzyści, wzajemnym szacunku oraz pokojowym rozwiązywaniu sporów można określić jako ideę stworzenia specyficznego układu, który przyjąłby postać bilateralnego „koncertu wielkich mocarstw”. Jak określili to niektórzy specjaliści, byłoby to bez wątpienia „G2 z chińską charakterystyką”⁵³. Oparcie relacji z Chinami na idei *xining daguo guanxi* byłoby dość kłopotliwe dla USA, ponieważ wzajemny szacunek w stosunkach dwustronnych musiałby oznaczać również poszanowanie chińskich interesów. Trudno byłoby uznać Amerykanom za uprawnione wojownicze działania Chin wobec Tajwanu, autokratyczne traktowanie lokalnej ludności w Tybecie czy Xinjiangu, czy coraz bardziej agresywną postawę na Morzu Wschodniochińskim, a zwłaszcza Morzu Południowochińskim⁵⁴.

Amerykańsko-chiński tandem w okresie prezydentury Baracka Obamy, oprócz licznych przykładów różnicy zdań w wielu sprawach, potrafił sprawnie współpracować. Oba państwa zdołały wypracować wspólne porozumienie odnośnie redukcji emisji gazów cieplarnianych, dzięki któremu stały się stronami porozumienia paryskiego z 2016 r.⁵⁵ Chiny kupowały amerykańskie obligacje

⁴⁹ *Our Projects*, Asian Infrastructure Investment Bank, <https://www.aiib.org/en/projects/list/index.html?status=Approved> [dostęp: 4.05.2020].

⁵⁰ Feng Zhang, *Challenge Accepted: China's Response to the US Rebalance to the Asia-Pacific*, „Security Challenges” 2016, Vol. 12, No. 3, s. 47.

⁵¹ W. Wo-Lap Lam, *op. cit.*, s. 208.

⁵² Jinghan Zeng, S. Breslin, *China's 'new type of Great Power relations': a G2 with Chinese characteristics?*, „International Affairs”, Vol. 92, No. 4, s. 793; W. Wo-Lap Lam, *op. cit.*, s. 206–226.

⁵³ Jinghan Zeng, S. Breslin, *op. cit.*, s. 774.

⁵⁴ Feng Zhang, *op. cit.*, s. 50.

⁵⁵ E. Northrop, M. Krnjaic, *US and China Join Paris Agreement, Bringing it Much Closer to Taking Effect*, World Resources Institute, 3.09.2016, <https://www.wri.org/blog/2016/09/us-and-china-join-paris-agreement-bringing-it-much-closer-taking-effect> [dostęp: 8.05.2020].

rządowe, kiedy Stany Zjednoczone podnosiły się po światowym kryzysie finansowym z 2008 r., a amerykańsko-chiński dialog gospodarczy i strategiczny okazał się niezwykle skutecznym mechanizmem dwustronnych konsultacji i negocjacji⁵⁶. Chiny odegrały również znaczącą rolę w osiągniętych w 2015 r. porozumieniu, którego celem było zamrożenie irańskiego programu nuklearnego⁵⁷. Trudno jednak oceniać stosunki Chin i USA w latach 2013–2016 jako przejaw jakiegokolwiek szczególnej formy współpracy. Oba państwa miały coraz bardziej sprzeczne interesy, a wyznawane wartości pozostały odmienne.

Za to prawdziwym wyzwaniem dla Chin miała się stać prezydentura Donalda Trumpa. Trump obejmował fotel prezydencki po kampanii wyborczej, w której zarzucał Chinom naruszanie zasad wolnego handlu oraz konfrontacyjną postawę na Morzu Południowochińskim⁵⁸. Wkrótce po wyborach Donald Trump rozmawiał telefonicznie z prezydentem Tajwanu Tsai Ing-wen, co zostało uznane w Chinach – w najlepszym razie – za działanie kontrowersyjne⁵⁹. Natomiast późniejszy sekretarz stanu USA, Rex Tillerson, podczas przesłuchania przed senacką komisją spraw zagranicznych w styczniu 2017 r. przyrównał działania Chin na Morzu Południowochińskim do rosyjskiej agresji na ukraiński Krym⁶⁰. W związku z tym władze w Pekinie przyjęły wobec administracji Trumpa wypróbowaną taktykę „wyczekiwania”⁶¹. Dwa miesiące po rozmowie z Tsai, Trump zgodził się honorować zasadę „jednych Chin”, nie zajmując jednak stanowiska wobec kwestii niepodległości Tajwanu. Być może ta decyzja miała przełomowe znaczenie w relacjach Trumpa z Xi Jinpingiem. Niektórzy doradcy Trumpa uważają, że mimo późniejszych wydarzeń, ma on najlepsze ze wszystkich prezydentów Stanów Zjednoczonych stosunki z chińskim przywódcą⁶². Jednak bardzo dobre osobiste relacje Trumpa i Xi zaowocowały dotąd jedynie w przypadku kwestii północnokoreańskiej. Chiny zastosowały się do decyzji Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) w sprawie sankcji wobec Korei Północnej, po tym jak

⁵⁶ Cheng Li, *Assesing U.S.-China relations under the Obama administration*, Brookings Institute, 30.08.2016, <https://www.brookings.edu/opinions/assessing-u-s-china-relations-under-the-obama-administration/> [dostęp: 8.05.2020].

⁵⁷ D. Johnson, *Becoming a 'Responsible Power'?: China's New Role During JCPOA Negotiations*, E-International Relations, 4.04.2019, <https://www.e-ir.info/pdf/77439> [dostęp: 10.05.2020].

⁵⁸ K. Miura, J. Chen Weiss, *Will China Test Trump? Lessons from Past Campaigns and Elections*, "The Washington Quarterly" 2017, Vol. 34, No. 4, s. 11–17.

⁵⁹ W. Wu, *After controversial phone call with Taiwan's leader Donald Trump was 'urged to show restraint'*, "South China Morning Post", 15.04.2019, <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3006033/after-phone-call-taiwans-leader-donald-trump-was-urged-show> [dostęp: 10.05.2020].

⁶⁰ D. Brunnstrom, M. Spetalnick, *Rex Tillerson Says China Should Be Denied Access to Islands in the South China Sea*, "Time", 11.01.2017, <https://time.com/4632393/donald-trump-rex-tillerson-south-china-sea> [dostęp: 10.05.2020].

⁶¹ K. Miura, J. Chen Weiss, *op. cit.*, s. 9.

⁶² W. Wu, *op. cit.*

Kim Dzong Un kontynuował północnokoreański program nuklearny i rakietowy⁶³. Znaczenie Chin wzrosło jeszcze bardziej po nieudanym drugim szczycie Trump–Kim w Hanoi w lutym 2019 r. Wydaje się, że od tego momentu tylko presja ze strony chińskiego przywódcy na Koreę Północną może umożliwić postęp w dialogu amerykańsko-północnokoreańskim⁶⁴.

Dość dobre współdziałanie Chin i USA w pierwszej fazie dialogu amerykańsko-północnokoreańskiego za czasów administracji Donalda Trumpa to o wiele za mało, aby mówić o urzeczywistnieniu nowego modelu relacji między obydwooma państwami. Tym bardziej, że Trump wrócił do swoich pierwotnych zamiarów zlikwidowania deficytu w handlu z Chinami. Podczas negocjacji w 2017 i na początku 2018 r. ChRL przedstawiła plan redukcji amerykańskiego deficytu o 200 mld USD, ale Trump uznał to za niewystarczające⁶⁵. W rezultacie Stany Zjednoczone podjęły działania o charakterze unilateralnym, rozpoczynając wojnę handlową. W jej trakcie ChRL zastosowała retorsje i zwiększyła znacząco cła m.in. importowaną amerykańską wieprzowinę, soję i samochody⁶⁶. Chiny podejmowały środki odwetowe bez wahania, a podczas prób negocjacji zajmowały nieustępliwe stanowisko⁶⁷. Chińsko-amerykańskie porozumienie ze stycznia 2020 r. tylko częściowo załagodziło spór i trudno uznać je za koniec wojny handlowej⁶⁸.

Część badaczy podkreśla, że szczególnie istotnym aspektem amerykańsko-chińskiej rywalizacji jest ostra konkurencja w dziedzinie innowacji, zwłaszcza w sektorze informatycznym i telekomunikacyjnym⁶⁹. W trakcie wojny handlowej amerykańskimi sankcjami zostały objęte chińskie firmy telekomunikacyjne – najpierw ZTE, a potem Huawei, która została wykluczona z udziału w przetargach

⁶³ C. Cadell, D. Brunnstrom, *China says Xi urged Trump to ease North Korea sanctions 'in due course'*, Reuters, 12.07.2019, <https://www.reuters.com/article/us-northkorea-usa-china/china-says-xi-urged-trump-to-ease-north-korea-sanctions-in-due-course-idUSKCN1U710U> [dostęp: 10.05.2020].

⁶⁴ J. Griffiths, *The North Korea issue is now a diplomatic triangle of Trump, Xi and Kim*, CNN, 30.06.2019, <https://edition.cnn.com/2019/06/29/politics/trump-kim-xi-diplomatic-triangle-intl-hnk/index.html> [dostęp: 10.05.2020].

⁶⁵ Dongsheng Di, G. Luft, Dian Zhong, *Why did Trump launch a trade war? A political economy explanation from the perspective of financial constraint*, "Economic and Political Studies" 2019, Vol. 7, No. 2, s. 204.

⁶⁶ T.J. Pempel, *Right target; wrong tactics: the trump administration upends East Asia order*, "The Pacific Review" 2019, Vol. 32, No. 6, s. 1000–1008.

⁶⁷ Liugang Sheng, Hongyan Zhao, Jing Zhao, *Why will Trump Lose the trade war?*, "China Economic Journal" 2019, Vol. 12, No. 2, s. 137.

⁶⁸ D. Wong, A. Chipman Koty, *The China-US Trade War: A Timeline* China Brief, 11.05.2020, <https://www.china-briefing.com/news/the-us-china-trade-war-a-timeline> [dostęp: 11.05.2020].

⁶⁹ K.C. Fung, N. Aminian, Xiaoqing Fu, Jung Ho Rhee, Ch. Tung, „*Silicon trade policies and comparative analysis of China-U.S. and Japan-U.S. trade conflicts*,” "Journal of Chinese Economic and Business Studies" 2020, Vol. 18, Issue 1, s. 29–50; J. Sachs, *Will America Create a Cold War with China*, "China Economic Journal" 2019, Vol. 12, No. 2, s. 108.

publicznych w USA, a jej współpracę z amerykańskimi firmami ograniczono przepisami federalnymi⁷⁰. Amerykanie podnoszą, że udział Huawei w rozwoju sieci 5G może zagrażać bezpieczeństwu narodowemu, w tym prowadzeniu takich zadań sił zbrojnych jak rozpoznanie, czy działań z zakresu *command and control*⁷¹. Taka argumentacja wpłynęła z pewnością na decyzje sojuszników Stanów Zjednoczonych, które wyeliminowały Huawei z uczestniczenia we wdrażaniu sieci 5G w Japonii, Australii, czy Wielkiej Brytanii⁷².

Po dojściu do władzy Xi Jinpinga można było zaobserwować większą aktywność Chin na Morzu Wschodnio- i Południowochińskim. Od 2012 r. wzrosło napięcie między Chinami a Japonią, które pozostają w sporze o wyspy Senkaku/Diaoyu. W tym właśnie roku w nieuprawniony sposób Chiny włączyły wyspy w chińską strefę identyfikacji powietrznej⁷³. Okręty chińskiej marynarki wojennej przepływały nie tylko w pobliżu japońskiego archipelagu, ale także blisko linii brzegowej Wysp Japońskich. W latach 2014–2016 zanotowano co najmniej 11 takich przypadków⁷⁴. Liczba incydentów tego rodzaju zaczęła maleć dopiero w 2018 r.

Z kolei w 2012 i 2014 r. na Morzu Południowochińskim doszło do poważnego wzrostu napięć z Wietnamem w pobliżu Wysp Paracelskich m.in. dlatego, że podczas incydentu z 2014 r. chińskie statki straży wybrzeża taranowały wietnamskie jednostki⁷⁵. Natomiast w latach 2017–2019 dochodziło do co najmniej jednego incydentu rocznie między Wietnamem a ChRL w pobliżu Wysp Spratly. W 2012 i 2014 r. podobne agresywne działania w tym regionie Chiny przedsięwzięły wobec Filipin. Chińskie prowokacje polegają na naruszaniu granic morskich, a następnie na koncentracji różnego rodzaju statków, czasem okrętów. Nierzadko incydenty wywoływane są w wyniku nieuprawnionych prób eksploatacji dna morskiego. W 2015 r. Chiny rozpoczęły szeroko zakrojony program

⁷⁰ K. Freifeld, D. Shepardson, *U.S. companies can work with Huawei on 5G, other standards: Commerce Department*, Reuters, 15.06.2020, <https://www.reuters.com/article/us-usa-china-huawei-tech-exclusive/us-companies-can-work-with-huawei-on-5g-other-standards-commerce-department-idUSKBN23M2DF> [dostęp: 23.07.2020].

⁷¹ *National Security Implications of Fifth Generation (5G) Mobile Technologies*, 4.06.2020, Congressional Research Service, <https://fas.org/sgp/crs/natsec/IF11251> [dostęp: 23.07.2020].

⁷² S. Keane, *Huawei Ban timeline: China May restrict Nokia, Ericsson if EU bans Huawei from 5G networks*, 22.07.2020, C/net, <https://www.cnet.com/news/huawei-ban-full-timeline-us-restrictions-china-trump-executive-order-uk-ban-nokia-ericsson> [dostęp: 23.07.2020].

⁷³ M. Pilger, *ADIZ Update: Enforcement In the East China Sea, Prospects for the South China Sea, and Implications for the United States*, U.S.-China Economic and Security Review Commission, 2.03.2016, s. 4, https://www.uscc.gov/sites/default/files/Research/ADIZ%20Update_0.pdf [dostęp: 4.04.2020].

⁷⁴ *Defense of Japan 2017*, Ministry of Defense of Japan, s. 99, http://www.mod.go.jp/e/publ/w_paper/pdf/2017/DOJ2017_1-2-3_web.pdf [dostęp: 4.04.2020].

⁷⁵ M. Green, K. Hicks, Z. Cooper, J. Schaus, J. Douglas, *Countering Coercion in Maritime Asia. The Theory and Practice of Great Zone Deterrence*, CSIS – Rowman & Littlefield, Lanham – Boulder – New York – London 2017, s. 202–223.

przekształcania należących do nich na Morzu Południowochińskim raf, skał i płycizn w sztuczne wyspy, na których zbudowano infrastrukturę dla celów wojskowych⁷⁶. Nie udało się jak dotąd przyjąć umowy między Chinami a ASEAN, która regulowałaby sposób postępowania w sytuacjach kryzysowych. Za to latem 2018 r. chińska marynarka, przy udziale okrętów ASEAN, przeprowadziła w pobliżu Wysp Spratly jedne z największych ćwiczeń morskich. Chińskich jednostek morskich i lotniczych było tak wiele, że obserwatorzy odnieśli wrażenie, że była to demonstracja siły ChRL⁷⁷.

Podsumowanie

Wraz ze zmianą przywództwa w Chinach w latach 2012–2013 zaczęła się zmieniać także chińska polityka zagraniczna. Chiny miały już wówczas więcej dostępnych dla władzy zasobów, i sprawniej działający aparat państwowy, ale wciąż autorytarny system polityczny. Dzięki temu dość szybko zaczęto wdrażać nową wizję polityki zagranicznej ChRL.

Przyjęcie zasady *fen fa you wei* oznaczało porzucenie bardziej ostrożnej koncepcji Deng Xiaopinga, którą wyraża maksyma *keep a low profile*. W stosunkach z najważniejszym dla Chin państwem, czyli Stanami Zjednoczonymi, próbowano stworzyć nowe ramy współpracy oparte na pełnoprawnym partnerstwie. Zarówno w nowym modelu stosunków między mocarstwami, jak i w dyplomacji peryferyjnej Chiny podkreślają konieczność czerpania korzyści przez wszystkie strony. Jednak zasada *win-win* nie oznacza przecież, że te korzyści będą równe. Natomiast nowa koncepcja bezpieczeństwa azjatyckiego jest najbardziej radykalna, gdyż możemy ją interpretować jako próbę podważenia wpływu, a nawet obecności USA w regionie Azji i Pacyfiku. Trzeba przyznać, że w dużej części firmowane przez Xi koncepcje są raczej reinterpretacją istniejących wcześniej idei i sloganów. Nawet postulat „osiągania konkretnych korzyści” możemy odnaleźć w formule 28 znaków Denga z początku lat 90.

Zupełnie inaczej jest w sferze empirycznej, w której Chiny podjęły w ostatnich latach działania na niespotykaną wcześniej skalę. Chińskim przywódcą nie udało się ułożyć relacji ze Stanami Zjednoczonymi zgodnie z ideą *xining daguo guanxi*. Jest to wynik tego, że USA nie mogą zaakceptować wszystkich interesów Chin, zwłaszcza tych, których przejawem jest bardziej agresywna postawa i prowokacyjne działania. Nie bez znaczenia jest również

⁷⁶ *Annual Report to Congress. Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2017*, Office of the Secretary of Defense, Washington D.C. 2017, s. 12–16, https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2017_China_Military_Power_Report.PDF?source=GovDelivery [dostęp: 18.04.2020].

⁷⁷ *South China Sea stakes not limited to China, ASEAN*, „Japan Times”, 6.08.2018, <https://www.japantimes.co.jp/opinion/2018/08/06/editorials/south-china-sea-stakes-not-limited-china-asean> [dostęp: 18.04.2020].

to, że obecny amerykański prezydent wydaje się być nie mniej asertywny niż współczesne chińskie elity.

Największym chińskim projektem w sferze polityki zagranicznej jest obecnie BRI. Sposób jego realizacji pokazuje, jak Chiny naprawdę rozumieją dyplomację peryferyjną. To raczej inne państwa powinny brać pod uwagę chińskie interesy niż Chiny liczyć się z interesami swoich azjatyckich partnerów. Jednak BRI to znacznie więcej niż tylko jeden z przejawów polityki sąsiedzkiej. To projekt obliczony także na przeciwdziałanie politycznym, gospodarczym i kulturowym wpływom USA.

Działania Chin są już otwartym wyzwaniem rzuconym Stanom Zjednoczonym, propozycją budowy alternatywnego porządku światowego z własnymi zasadami oraz instytucjami międzynarodowymi. Niepokojące wydaje się jednak, że asertywne Chiny częściej i śmieiej sięgają po środki o charakterze militarnym, czy szerzej rzecz ujmując – z zakresu *hard power*.

Nadal autorytarne Chiny, których zasoby stały się ogromne, a ich energiczny i asertywny przywódca przeprowadza misję dziejową, gnają niczym newtonowskie jabłko na spotkanie z nieznaną materią. W kierunku zmiany układu sił w polityce międzynarodowej.

Bibliografia

- Annual Report to Congress. Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2017*, Office of the Secretary of Defense, Washington D.C. 2017, https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2017_China_Military_Power_Report.PDF?source=GovDelivery [dostęp: 18.04.2020].
- Axworthy Th., *The Polar Silk Road*, "China Today", 1.09.2019, http://www.chinatoday.com.cn/ctenglish/2018/ii/201902/t20190221_800157319.html [dostęp: 4.05.2020].
- Boghani P., *Xi Jinping, Obama meet at White House*, The World, 14.02.2012, <https://www.pri.org/stories/2012-02-14/xi-jinping-obama-meet-white-house> [dostęp: 5.02.2020].
- Brunnstrom D., Spetalnick M., *Rex Tillerson Says China Should Be Denied Access to Islands in the South China Sea*, "Time", 11.01.2017, <https://time.com/4632393/donald-trump-rex-tillerson-south-china-sea/> [dostęp: 10.05.2020].
- Cadell C., Brunnstrom D., *China says Xi urged Trump to ease North Korea sanctions 'in due course'*, Reuters, 12.07.2019, <https://www.reuters.com/article/us-northkorea-usa-china/china-says-xi-urged-trump-to-ease-north-korea-sanctions-in-due-course-idUSKCN1U710U> [dostęp: 10.05.2020].
- Chan G., *China and Global Governance. Evolving Approaches*, [w:] *Chinese Foreign Policy Under Xi*, ed. Hoo Tiang Boon, Routledge, London–New York 2017 (cop.).
- China reveals three sea router under Belt & Road Initiative*, 26.06.2017, Safety4Sea, <https://tiny.pl/7gwm5> [dostęp: 4.05.2020].
- China's Belt and Road Initiative and its two Latin American gateways*, Bilaterals.org, 11.02.2019, <https://www.bilaterals.org/?china-s-belt-and-road-initiative&lang=en> [dostęp: 4.05.2020].

- China's National Defense in the New Era*, The State Council Information Office of the People's Republic of China, Beijing 2019, http://www.xinhuanet.com/english/2019-07/24/c_138253389.html [dostęp: 16.02.2020].
- Clinton H., *America's Pacific Century*, "Foreign Policy", 11.10.2011, <https://foreignpolicy.com/2011/10/11/americas-pacific-century/> [dostęp: 7.05.2020].
- Czaputowicz J., *Mapa współczesnego realizmu: realizm klasyczny, neorealizm, realizm neoklasyczny*, [w:] *Teoria realizmu w nauce o stosunkach międzynarodowych; Założenia i zastosowania badawcze*, red. E. Haliżak, J. Czaputowicz, Wyd. Rambler, Warszawa 2014.
- Defense of Japan 2017*, Ministry of Defense of Japan, http://www.mod.go.jp/e/publ/w_paper/pdf/2017/DOJ2017_1-2-3_web.pdf [dostęp: 4.04.2020].
- Di Dongsheng, Luft G., Zhong Dian, *Why did Trump launch a trade war? A political economy explanation from the perspective of financial constraint*, "Economic and Political Studies" 2019, Vol. 7, No. 2.
- Dollar D., *Understanding China's Belt and Road Infrastructure Project in Africa*, The Brookings Institution, 2019, https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2019/09/FP_20190930_china_bri_dollar.pdf [dostęp: 6.05.2020].
- Feng Huiyun, He Kai, *China under Xi Jinping. Operational code beliefs, foreign policy, and rise of China*, [w:] *Chinese Foreign Policy Under Xi*, ed. Hoo Tiang Boo, Routledge, London–New York 2017 (cop.).
- Finkelstein D., *China's „New Concept of the Security”*, [w:] *The People's Liberation Army and China in Transition*, ed. S. Flanagan, M. Marti, Create Space Independent Publishing Platform, Washington D.C. 2012.
- Freifeld K., Shepardson D., *U.S. companies can work with Huawei on 5G, other standards: Commerce Department*, Reuters, 15.06.2020, <https://www.reuters.com/article/us-usa-china-huawei-tech-exclusive/us-companies-can-work-with-huawei-on-5g-other-standards-commerce-department-idUSKBN23M2DF> [dostęp: 23.07.2020].
- Fung K.C., Aminian N., Fu Xiaoqing, Jung Ho Rhee, Tung Ch., „*Silicon trade policies” and comparative analysis of China-U.S. and Japan-U.S. trade conflicts*, "Journal of Chinese Economic and Business Studies" 2020, Vol. 18, Issue 1.
- GDP (current US\$) – China, The World Bank, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=CN> [dostęp: 23.07.2020].
- Góralczyk B., *Wielki renesans. Chińska transformacja i jej konsekwencje*, Wydawnictwo Akademickie "Dialog", Warszawa 2018.
- Grabowski M., *Wiek Pacyfiku – polityka Stanów Zjednoczonych wobec regionu Azji i Pacyfiku po roku 1989*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2012.
- Green M., Hicks K., Cooper Z., Schaus J., Douglas J., *Countering Coercion in Maritime Asia. The Theory and Practice of Great Zone Deterrence*, CSIS – Rowman & Littlefield, Lanham – Boulder – New York – London 2017.
- Griffiths J., *The North Korea issue is now a diplomatic triangle of Trump, Xi and Kim*, CNN, 30.06.2019, <https://edition.cnn.com/2019/06/29/politics/trump-kim-xi-diplomatic-triangle-intl-hnk/index.html> [dostęp: 10.05.2020].
- Guo Xuezhi, *The Politics of the Core Leader in China. Culture, Institution, Legitimacy and Power*, Cambridge University Press, Cambridge 2019.
- Important Speech of Xi Jinping at Peripheral Diplomacy Work Conference*, China Council for International Cooperation on Environment and Development, 30.10.2013,

- http://www.cciced.net/cciceden/NEWSCENTER/LatestEnvironmentalandDevelopmentNews/201310/t20131030_82626.html [dostęp: 7.02.2020].
- Jiang Zemin – *New Security Concept*, “The Global Security”, 30.12.2015, <https://www.globalsecurity.org/military/world/china/new-security-concept.htm> [dostęp: 30.04.2020].
- Johnson D., *Becoming a ‘Responsible Power’?: China’s New Role During JCPOA Negotiations*, E-International Relations, 4.04.2019, <https://www.e-ir.info/pdf/77439> [dostęp: 10.05.2020].
- Keane S., *Huawei Ban timeline: China May restrict Nokia, Ericsson if EU bans Huawei from 5G networks*, 22.07.2020, C/net, <https://www.cnet.com/news/huawei-ban-full-timeline-us-restrictions-china-trump-executive-order-uk-ban-nokia-ericsson/> [dostęp: 23.07.2020].
- Kuester F., *The New Silk Road – The Visio of interconnected Euroasia*, 10.01.2017, “Combined Transport Magazine”, <https://combined-transport.eu/the-new-silk-road-obor> [dostęp: 3.05.2020].
- Kwieciński R., *Chiński „sznur perel”. Niektóre aspekty strategii ChRL na początku XXI wieku*, [w:] *Współczesne Chiny w kontekście stosunków międzynarodowych*, red. J. Wardęga, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2013.
- Lam Wo-Lap W., *Chinese Politics In the Era of Xi Jinping. Renaissance, Reform or Retrogression?*, Routledge, New York–London 2015.
- Larus E., *China’s New Concept of the Security and Peaceful Rise: Trustful Cooperation or Deceptive Diplomacy?*, ”American Journal of Chinese Studies” 2005, Vol. 12, No. 2.
- Li Cheng, *Assessing U.S.-China relations under the Obama administration*, Brookings Institute, 30.08.2016, <https://www.brookings.edu/opinions/assessing-u-s-china-relations-under-the-obama-administration/> [dostęp: 8.05.2020]
- Mierzejewski D., *Między pragmatyzmem a konfucjańską moralnością. Dezideologizacja retoryki chińskiej polityki zagranicznej w okresie reform*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2013.
- Miura K., Chen Weiss J., *Will China Test Trump? Lessons from Past Campaigns and Elections*, ”The Washington Quarterly” 2017, Vol. 34, No. 4.
- National Security Implications of Fifth Generation (5G) Mobile Technologies*, 4.06.2020, Congressional Research Service, <https://fas.org/sgp/crs/natsec/IF11251> [dostęp: 23.07.2020].
- Northrop E., Krnjaic M., *US and China Join Paris Agreement, Bringing it Much Closer to Taking Effect*, World Resources Institute, 3.09.2016, <https://www.wri.org/blog/2016/09/us-and-china-join-paris-agreement-bringing-it-much-closer-taking-effect> [dostęp: 8.05.2020].
- Our Projects, Asian Infrastructure Investment Bank, <https://www.aiib.org/en/projects/list/index.html?status=Approved> [dostęp: 4.05.2020].
- Pempel T.J., *Right target; wrong tactics: the trump administration upends East Asia order*, “The Pacific Review” 2019, Vol. 32, No. 6.
- Pettersen T., *First Chinese merchant ship on Northern Sea Route*, Barents Observer, 12.08.2013, <https://barentsobserver.com/en/arctic/2013/08/first-chinese-merchant-ship-northern-sea-route-12-08> [dostęp: 4.05.2020].
- Pilger M., *ADIZ Update: Enforcement In the East China Sea, Prospects for the South China Sea, and Implications for the United States*, U.S.-China Economic and Security

- Review Commission, 2.03.2016, https://www.uscc.gov/sites/default/files/Research/ADIZ%20Update_0.pdf [dostęp: 4.04.2020].
- Sachs J., *Will America Create a Cold War with China*, “China Economic Journal” 2019, Vol. 12, No. 2.
- Schweller R., *Deadly Imbalances. Tripolarity and Hitler’s Strategy of the World Conquest*, Columbia University Press, New York 1998.
- Schweller R., *Unanswered Threats: A Neoclassical Realist Theory of Underbalancing*, “International Security” 2004, Vol. 29, No. 2.
- Sheng Liugang, Zhao Hongyan, Zhao Jing, *Why will Trump Lose the trade war?*, “China Economic Journal” 2019, Vol. 12, No. 2.
- South China Sea stakes not limited to China, ASEAN*, “Japan Times”, 6.08.2018, <https://www.japantimes.co.jp/opinion/2018/08/06/editorials/south-china-sea-stakes-not-limited-china-asean/> [dostęp: 18.04.2020].
- Strout N., *China’s Space New Silk Road could pose a challenge to the US*, 14.11.2019, C4ISRNET, <https://www.c4isrnet.com/battlefield-tech/space/2019/11/15/chinas-space-silk-road-could-pose-a-challenge-to-the-us/> [dostęp: 10.05.2020].
- Takahara Akio, *The Rise of China and Its Neighborhood Diplomacy: Implications for Japanese Foreign Policy*, “Journal of Contemporary East Asia Studies” 2012, Vol. 1, No. 1.
- Taliaferro J., *State Building for Future Wars: Neoclassical Realism and the Resource-Extractive State*, “Security Studies” 2006, Vol. 15, No. 3.
- The Belt and Road Initiative*, Lehman Brown, 2017, <https://www.lehmanbrown.com/wp-content/uploads/2017/08/The-Belt-and-Road-Initiative.pdf> [dostęp: 3.05.2020].
- The National Security Strategy 2015*, The White House, Washington, February 2015, https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy_2.pdf [dostęp: 5.05.2020].
- The power relationship that govern China*, “Nikkei Asian Review”, <https://asia.nikkei.com/static/vdata/china2019/newsgraphics/chinese-communist-party-leaders/index.html> [dostęp: 20.04.2020].
- Tiang Boon Hoo, *Xi Jinping’s calibration of Chinese foreign policy*, [w:] *Chinese Foreign Policy Under Xi*, ed. Hoo Tiang Boon, Routledge, London–New York 2017 (cop.).
- Vision for Maritime Cooperation under the Belt and Road Initiative*, 20.06.2017, XinhuaNet, http://www.xinhuanet.com/english/2017-06/20/c_136380414.htm [dostęp: 4.05.2020].
- Wang Lei, *China’s New Silk Road extend to Latin America*, 21.01.2018, CGTN, https://news.cgtn.com/news/794d444f79677a6333566d54/share_p.html [dostęp: 4.05.2020].
- Wang Yi, *China at the Starting Point*, Ministry of Foreign Affairs of the People’s Republic of China, 28.09.2013, https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjb_663304/wjbz_663308/2461_663310/t1082330.shtml [dostęp: 7.02.2020].
- Wolf S., *The China Pakistan Economic Corridor of the Belt and Road Initiative. Concept, Context and Assessment*, Springer, Cham 2019.
- Wolff P., *China’s ‘Belt and Road’ Initiative – Challenges and Opportunities*, German Development Institute, 2016, https://www.die-gdi.de/uploads/media/Belt_and_Road_V1.pdf [dostęp: 3.05.2020].
- Wong D., Chipman Koty A., *The China-US Trade War: A Timeline*, China Brief, 11.05.2020, <https://www.china-briefing.com/news/the-us-china-trade-war-a-timeline/> [dostęp: 11.05.2020].

- Wu W., *After controversial phone call with Taiwan's leader Donald Trump was 'urged to show restraint'*, "South China Morning Post", 15.04.2019, <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3006033/after-phone-call-taiwans-leader-donald-trump-was-urged-show> [dostęp: 10.05.2020].
- Xi Jinping, *New Asian Security Concept For New Progress in Security Cooperation*, 21.05.2014, Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/t1159951.shtml [dostęp: 30.04.2020].
- Xi Jinping, *The Governance of China*, Foreign Languages Press, Beijing 2014.
- Yan Xuetong, *From Keeping a Low Profile to Striving for Achievement*, "The Chinese Journal of International Relations" 2014, Vol. 7, No. 2.
- Zakaria F., *From Wealth to Power*, Princeton University Press, Princeton 1998.
- Zeng Jinghan, Breslin Sh., *China's 'new type of Great Power relations': a G2 with Chinese characteristics?*, "International Affairs", Vol. 92, No. 4.
- Zhang Feng, *Challenge Accepted: China's Response to the US Rebalance to the Asia-Pacific*, "Security Challenges" 2016, Vol. 12, No. 3.

The Changes in the China's Foreign Policy in the Era of Xi Jinping

The aim of the article is to analyze the changes in China's foreign policy in 2012–2019. Two research questions were set: How has the normative sphere of Chinese foreign policy changed after 2012? Is the change confirmed by specific actions by China in the international system? The theory of neoclassical realism was adopted as the theoretical framework. The method of qualitative analysis was applied, and the case study was taken on. During Xi Jinping's rule, China abandoned the keep a low profile concept in favor of a striving of achievement policy (*fen fa you wei*) that would reach concrete benefits. New concepts of China's foreign policy have emerged, such as: "a new model of relations between superpowers", "peripheral diplomacy", or "a new concept of Asian security". However, these are rather reinterpretations of earlier ideas. Not all of these assumptions have been realized. China has failed to build relations with the United States on the basis of the concept of a "new model of relations". And China's aggressive postures in the East China Sea, South China Sea, or towards Taiwan are increasing concern. The Belt and Road Initiative appears to be not only a manifestation of China's "peripheral policy" but also a challenge to the United States. Assertive and more determined in using hard power measures China may be considered the threat rather than the responsible power. Maybe, the significant changes in the international system are beginning.

Key words: China, Xi Jinping, diplomacy, foreign policy, US, Belt and Road

Zmiana w polityce zagranicznej Chin w erze Xi Jinpinga

Celem artykułu jest analiza zmiany w polityce zagranicznej Chin w latach 2012–2019. Postawiono dwa pytania badawcze: W jaki sposób zmieniła się sfera normatywna chińskiej polityki zagranicznej po 2012 r.? Czy zmianę potwierdzają konkretne działania Chin w systemie międzynarodowym? Jako perspektywę teoretyczną przyjęto teorię realizmu neoklasycznego. Przyjęto metodę analizy jakościowej, a jako formę – studium przypadku. W czasie rządów Xi Jinpinga Chiny porzuciły strategię *keep a low profile* na rzecz bardziej aktywnej polityki (*fen fa you wei*), która miała pomóc osiągnąć konkretne korzyści. Pojawiły się nowe koncepcje polityki zagranicznej Chin, takie jak: „nowy model stosunków między mocarstwami”, „dyplomacja peryferyjna”, czy „nowa koncepcja bezpieczeństwa azjatyckiego”. W dużej mierze są to jednak reinterpretacje wcześniejszych idei.

Nie wszystkie te założenia zrealizowano. Chinom nie udało się ułożyć relacji ze Stanami Zjednoczonymi, które opierałyby się na koncepcji „nowego modelu relacji”. Coraz większe obawy budzi agresywna postawa Chin na Morzu Wschodniochińskim, Południowochińskim, czy wobec Tajwanu. Natomiast inicjatywa Pasa i Szlaku wydaje się być nie tylko przejawem chińskiej „polityki peryferyjnej”, ale także wyzwaniem rzuconym Stanom Zjednoczonym. Asertywne Chiny, które śmieiej korzystają dzisiaj z środków z zakresu *hard power*, mogą być raczej uważane za zagrożenie niż odpowiedzialne mocarstwo. Może to oznaczać początek znaczących zmian w systemie międzynarodowym.

Słowa kluczowe: Chiny, Xi Jinping, dyplomacja, polityka zagraniczna, Stany Zjednoczone, Nowy Jedwabny Szlak